

З ЛЕСУ ГРЫБОЎ НЕ ВЫБЕРАШ...

У слова «многа» сінонімаў шмат. Ну вось наўскідку, як той казаў: безліч, па вушы, дай божа, бачана-нябачана, ні канца ні краю, да гіблоты, да халеры, цьма-цьмушчая, навалам, як сабак... Адсюль жа — хоць касу закладай і хоць вазамі вазі, што, згадзіцеся, часта ўспамінаецца ў добрую восень і якраз тады, калі размова ідзе пра лес і грыбы, пра так званае ціхае паляванне.

...На яго ў той год настойліва клікаў кум — хросны бацька маіх дзяцей. Грэх было не адгукнуцца, не ўзяць з сабою сяброў.

Словам, аднойчы рана-раненька ўсім кагалам мы прыехалі ў сапраўдную глыбінку ці нават глухмень.

(Спадзяюся, што кума слова гэтае не пакрыўдзіць, бо вёска, дзе ён жыў і, дзякаваць богу, жыве (назву засакрэчу, бо які ж грыбнік выдае свае месцы?), знаходзіцца на мяжы Аршанскага і Сенненскага раёнаў і мы, даехаўшы туды на дызель, яшчэ сем вёрст ішлі пехатой).

Але ж дарогу тую неяк агоралі і ў кума адразу ж паселі за стол: гаспадар сказаў, што ў лес ісці ранавата, бо росна пакуль, да таго ж «без сугрэву» там можна прастыць...

Такім чынам на сталае з'явілася пляшка вядомага «сельгаснапою», глынуўшы якога, мы, павесялелыя, пабралі кашы і рушылі ў апенькі.

Трэба сказаць, што на маёй радзіме, на Міншчыне, гэтыя грыбы, як і розныя там кабылкі-сыраежкі, тады зусім не цаніліся. Мой бацька, у прыватнасці, іх наогул не браў: кашамі насіў баравікі — па дзвесце, па трыста штук. Прычым не абы-якіх, а крамяных, з цёмна-карычневымі шапкамі, з тоўстымі высокімі ножкамі...

Але ж у гасцях гаварыць пра гэта ды носам круціць нам з жонкай не выпадала: апенькі дык апенькі.

На ўскрайку лесу іх было зусім няшмат, затое потым... Адзін нейкі пень абрэжаш — кошык грыбоў. За ім — глядзіш — другі, трэці... І яно ж, далібог, праўду кажуць, што чым больш у чалавека грошай, тым больш іх хочацца. Тое ж самае і з грыбамі, хоць сабе і з апенькамі...

Праз нейкую гадзіну-другую мы запоўнілі ўвесь свой пасудак. А далей і зусім разгубіліся: дайшлі да невялікай балацінкі, зарослай травой, а ступіць на яе проста не можам, бо там усюды апенькі — прыгожыя, пругкія — хоць ты іх сырыя еш!.. Каб пазбіраць, нашы жанчыны паздымалі хусткі, мы — курткі, потым пайшлі кофты, сарочкі...

— Стойце, адпачніце крыху, — загадаў нам урэшце кум. — Я зараз, я мігам, адна нага тут...

І сапраўды ён хуценька знік (сігануў у бок дому), і гэтак жа хутка аб'явіўся: з-за кустоў мы пачулі вясёлае «ф-р-р», пасля якога з парыжэлага вецця паказалася галава... каня. Ён тады хіба што лічыўся калгасны, а калі па праўдзе — быў, як кажуць, у кума ва ўласнасці, бо жонка яго працавала малаказборшчыцай, а сам ён развозіў па вёсках газавыя балоны.

Такім чынам далей мы збіралі грыбы ўжо ў... мяшкі, поўныя састаўлялі іх на калёсы і тым самым стваралі карціну, безумоўна ж, вартую пэндзля мастака! Ну ўяві-

це: конь цягне воз, а на ім — поўныя мяшкі і кашы — прычым не з нейкай там банальнай бульбай, а з сапраўднымі дарункамі лесу — з грыбамі.

...Кажуць, што сёлета яны таксама ўрадзілі. Дык мо пахваліцца хто з чытачоў «Звязды», што вазіў іх вазамі, бо я нічога падобнага болей не тое што не бачыў, — нават не чуў.

Мікола Камароўскі,

г. Орша.

ЛЮБІЎ ЦАЛАВАЦЬ — ЛЮБІ І КАЛЫХАЦЬ

Гісторыя гэта даўняя-даўняя, але што праўдзівая — факт.

Значыць, адзін хлапчына ў хуткім часе пасля вайны скончыў курсы трактарыстаў, завербаваўся ў Сібір, папрацаваў там, потым адслужыў у войску (ды ў самой Маскве!). А далей — вярнуўся дамоў у родную вёску і там жа хацеў застацца. Але ў калгасе тады амаль нічога не плацілі, таму ні трактарыстам, ні шафёрам ён працаваць не стаў, — уладкаваўся ў школу загадчыкам гаспадаркі. «Пусцілі казла ў гарод», — казалі з гэтай нагоды вяскоўцы, бо ў школе тады і настаўніц маладых, і тэхнічак многа было... А ён жа, як той казаў, першы хлопец на вёсцы, бо і да працы ахвочы, і танцор, якіх пашукаць, і бывалы, і гумарны... Да таго ж сам падрамантаваў дабітую школьную «палутарку» (падарунак вайскоўцаў), давеў да ладу гэткае ж старэнкі матацыкл з каляскай... І гойсаў на іх ну вельмі шмат! Некага па справах падвозіў, некага катаў... Ахвотных (у тым ліку дзяўчат) хоць заваліся было: зляталіся, як тыя пчолак на мёд. Ён нікога не адганяў...

І настаўніцы, трэба сказаць, больш гордыя аказаліся — з імі неяк абышлося. А вось тэхнічні дзве — тыя «дакаталіся». Адна за нялюблага замуж пайшла, каб сорам прыкрыць, другая, да апошняга, відаць, на нешта спадзявалася: «уціскала» жывот і такім чынам рыхтавала сюрпрыз — нават роднай маці... Тая, гаротніца Марфа, неяк да фельчара ляціць ды крыкма крычыць:

— Роды ў мяне! Роды ў мяне!
— Дык чаго ты бегаеш? — пытаецца той. — Ідзі кладзіся...

На Зіначку, на Марфіну дачку, ён нават не падумаў: аніякага жывата ў дзеўкі не было — хіба скура ды косці...

Факт, што ўспамінаючы той дыялог, людзі ў вёсцы доўга смяяліся.

А вось у сям'і парадзіхі, вядома ж, не да смеху было. Гаспадар, Марфін муж, на фронце прапаў без вестак. Адпаведна, жонцы ані пенсіі якой, ані дапамогі. Меншых дзяцей чым хочаш кармі, у што хочаш адзявай. А тут ні села, ні пала, яшчэ і большае з дзіцем...

Марфа з таго гора спрабавала і з «хадаком» гаварыць, і з яго раднёй. Упрасвала, бедная, каб ажаніўся, каб гадаваў сваю дачушку. Толькі хлопец той — нават не падумаў. Сказаў: «Не я за вашай Зінай бегаў, а Зіна за мной... Што хацела яна, тое і атрымала. Значыць, няхай і гадуе».

Такі ён вынес прысуд. Думаў, мусіць, што сам дык чысценькі застанецца. Але ж не, па-іншаму атрымалася.

...У вёсцы той хто-ніхто вырошчваў чырвоныя стручковыя перац. А

ўжо што пякучы, — дык проста жаж. Нехта з яго прыправы да кілбас ды мяса рабіў, нехта — настойкі для націранняў...

Марфа таксама перцам разжылася, праўда, для іншых мэт: вёска ведала, што хадок той любіць у лазні парыцца. У першы дух, маўляў, на верхні палок узбярэцца, ляжа там, як на пляжы, на жывот ды яшчэ і ногі ўверх задзярэ, каб у пяты запякло...

Вось Марфа і сцяміла: тыя дошкі на палку нацёрла пякучым перчыкам... І шчодранька — ну, як толькі магла!

Факт, што зяць (няспраўджаны) лёг, знячэўку яшчэ трохі паёрзаў, а далей...

Галяком, з крыкам-ровам, у рэчку, у халодную ваду...

Але ж і там паратунку не меў — як ні абмываўся...

Пасля гэтага, казалі, на дзевак ды маладзіц нават паглядзець не мог: ці то перац «не пускаў» (нагадаваў, каб не лазіў, куды не трэба), ці то сорамна было, бо ўрэшце не вытрымаў ён насмешак, з'ехаў на цаліну ды недзе там і асеў.

А дачушка яго, тая Зініна дзяўчынка, трэба сказаць, харошым чалавекам вырасла, вучонай стала: байстручкі — пазашлюбныя дзеці — яны часта далёка ідуць.

Любоў Чыгрынава,

г. Мінск.

ВОСЬ ТАКАЯ МІТУСНЯ

Узорам ведання роднай мовы для нас, журналістаў раённых газет, заўсёды была (ды і засталася) газета «Звязда». Безліч разоў, ігнаруючы слоўчнікі, мы звярталіся да яе па дапамогу, каб адшукаць найбольш дакладнае, сваё, беларускае слоўца. Не раз выручала газета і ў складаных, нават анекдатычных, выпадках.

Адзін з іх адбыўся ў тыя часы, калі пра інтэрнэт нават почуту не было: усю патрэбную інфармацыю людзі шукалі ў іншых крыніцах. Дык вось аднойчы нам трэ было анансаваць харошы фільм, які па-руску называецца «Суэта сует». Па-беларуску значыць...

Калега, які рыхтаваў рэкламу, доўга не думаў — напісаў «Мітусня мітусінь», што, вядома ж, няправільна. А правільна як?

Адшукаць што-небудзь у слоўніках нам не ўдалося: там «суета» — мітусня, і болей амаль нічога. Прапанову даць назву кінафільма па-руску рэдактар таксама адмеў: сказаў, што лёгкіх шляхоў мы шукаць не павінны. Значыць, трэба хадзіць цяжкімі?

Адна галава добра, а некалькі, як вядома, лепш. У выніку ў нас з'яўляецца ці не з дзясятка «мудрых» прапаноў: «Мітусня мітуснёў», «Мітусня мітусінняў», «Мітусня вакол мітусні», «Мітусня з мітуснямі» і г. д.

У працэсе іх «нараджэння» мы смяяліся, можна сказаць, да ікаўкі. І, напэўна б, доўга, калі б час не падганяў, калі б не трэ было ў друкарню нумар здаваць, прычым тэрмінова.

Таму ўрэшце некаму з нас прыйшла геніяльная думка — глянуць, а як жа гэтую назву падае «Звязда»? Спехам кінуліся да падшыўкі, пагарталі — і, на шчасце, нам пашанцавала: досыць хутка знайшлі там адно кароткае слова: «Мітусня»! І ўсё!..

Гэткі ж варыянт дала тады і наша газета. А мы, яе супрацоўнікі, для сябе зрабілі выснову, што не заўсёды трэба мітусіцца, спяшацца перакласці кожную ідыёму або прымаўку ці шукаць для яе адпаведнік. Яго ў іншай мове можа проста не быць.

Анатоль Палынскі,

г. Беразіно.

Рубрыку вядзе Валянціна ДОЎНАР.

Неасабісты суб'екты

ЦАНА АДЗІНОТЫ І ШКЛЯНКІ ВАДЫ

Колькі ні папярэджвай, а сезонныя махляры ўсё адно «ў шакаладзе». Чаму так?

ПАВОЛЬНА, размятаючы па баках першае апалае лісце, па доўгай вясковай вуліцы сунуліся лядашчыя цёмна-сінія «Жыгулі». Дзіўна было іх бачыць — у нашай вёсцы ўжо ні ў кога такога ламачка няма. «Мо цыганы? — падумалася. — Ды не, яшчэ рана». Але, калі машына спынілася акурат ля нашай хаты (пэўна, згледзелі жывыя кветкі на вокнах, якія мы яшчэ не паспелі забраць у горад, — сведчанне таго, што хтось жыве тут пастаянна) і брамку па-гаспадарску адчыніла кабета ў доўгай спадніцы, сумненні рассяліся. Рванула з хаты як была — у тапках, грозна гукнула насустрач няпрошанай госці: «Што трэба?». Тая відавочна разгубілася, прамямліла нешта пра танныя тавары, якія хоча прадаць, але сказана гэта было цераз плячо, бо «прадавачка» ўжо шпарка крочыла назад да брамкі. Я ведаю дакладна, што яе збянтэжыла і прымусіла так хутка рэцывацца, — зусім не мая няветлівасць, а мой узрост. Калі б насустрач выйшла бабуля, ставіць за падворак бесцырымонную маладзіцу было б нашмат складаней. А тут у «гандляроў» аблом атрымаўся. Не толькі са мной — праз паўгадзіны «Жыгулі» ўжо на добрай хуткасці бразгаталі па вуліцы назад. Яно і не дзіва — выхадны дзень, ды яшчэ і надвор'е добрае — поўная вёска людзей.

Але яны — калі не гэтыя дакладна, дык іншыя, абавязкова вернуцца. Бо надыходзіць іх час — з раннімі прыцемкамі, пустымі вуліцамі і адзінокімі пенсіянерамі ў хатах, у якіх, акрамя тэлевізара, ката на каленях ды рэдкіх разоў з гарадскімі дзецьмі-унукамі па тэлефоне, і забавкі больш на ўвесь доўгі вечар і кароткі дзень няма. Хай сабе і цыганы — хоць які чалавек брамку за дзень адчыніць. Зрэшты, «цыганы» — гэта так, па прывычцы кажуць. На самай справе ў гэты «бізнес» уцягнутыя абсалютна розныя людзі, і ўжо не ўгадаеш, якой яны нацыянальнасці. Махляры — вось такое ў іх і пакліканне і нацыянальная прыналежнасць.

І кожны год адно і тое ж. Колькі ні папярэджвае міліцыя, колькі ні расказваюць жыццёвых гісторый пра абдураных і абакрадзеных пенсіянераў — усё роўна статыстыка злачынстваў штогод выдае новую фактуру. І «гандляры» на старых задрыпаных машынах як ездзілі гадоў дваццаць назад па вясковых вуліцах, так і ездзяць. І асартымент для продажу ў іх той жа — «пасцельнае», якое рвецца пад пальцамі, не дажываючы да першага мыцця; люраксавыя кофты кіслотных колераў; трыкатажныя штаны, што пасля аднаго адзявання расцягваюцца, як рэзгіны; кардонныя туфлі, што развальваюцца проста на нагах; нейкая нікому не патрэбная гаспадарчая трасца кштальту даставальніка костачак з вішань (які ад вішні ў найлепшым выпадку пакідае толькі скамечаную скурку). Здавалася б, хто гэта купляе? Купляюць — тыя ж самыя пенсіянеры. А яшчэ, калі пашанцуе, можна зайсці ў хату і папрасіць шклянку вады. І пад шумок знайсці і выграбці ўсе грошы, што гаспадар ці гаспадыня збіралі на чорны дзень. (Іх і шукаць нескладана, яны ж і сёння ляжаць або ў шафе пад бялізнай, або на ложку пад матрасам, праўда?) Бізнес рызыкаўны, але даволі прыбытковы. Інакш хто б ім з такім упартым пастаянствам займаўся...

ГАДОЎ дваццаць назад падобныя «гастралёры» ў суседняй вёсцы ўкралі ў адной бабулі ўсе яе «пахавальныя» грошы. Працавалі па прастай схеме: паказалі тавар, папрасілі папіць вады. Гаспадыня запрасіла іх у хату, прапанавала нешта і перакусіць. Добрыя гандляркі за гэта расшчодрыліся — танна вырашылі прадаць бабуці фірменны электрачайнік. Пакуль адна дэманстравала і красамоўна распісвала «цуд японскай тэхнікі», іншая, схопіўшы са стала прапанаваны бутэрброд, употай паспела палазіць па бабчыных схованках і пазабіраць адтуль усе наяўныя грошы. Даверлівая гаспадыня засталася і без зберажэнняў, і без чайніка, якога так і не купіла.

Гэту гісторыю доўга пераказвалі па ўсім наваколлі. Гаварылі і пра даверлівасць старой, і пра няўважлівасць да яе дзяцей, якія, жывучы ў недалёкім горадзе, рэдка да яе прыязджалі... Бабулі той ужо даўно няма на свеце, у яе хаце цяпер жыве дачка, якая пасля выхаду на пенсію пакінула кватэру сваім маладым. Якім жа летас было мае здзіўленне, калі, апынуўшыся ў той вёсцы позняй восенню, я ўбачыла каля іхняй хаты парэпаную машыну і гаспадыню, якая вяла гандлярак у доўгіх спадніцах да сябе ў хату...

Чым скончыўся іх «візіт» — невядома, прынамсі, у нас нічога пра тое не казалі. Можа, кабета проста купіла кофту з люрэксам, з якой гэты люрэкс праз два тыдні павылазіў, — але для каго ў вёсцы гэта навіна? Можа, выгнала гандлярак з гвалтам — і гэта не навіна таксама. А можа, выцягнулі штосьці і з яе шафы. Але яна пра тое саромеецца расказваць, бо зразумела нарэшце, чаму яе маці была як пад гіпнозам, чаму запрасіла ў хату чужых, незнаёмых людзей. Бо да яе, «маладой» гаспадыні, дзеці, кажуць, таксама зусім часта ездзяць дый нават звоняць рэдка...

ДА Дня пажылых людзей, які ва ўсім свеце адзначаецца 1 кастрычніка, нашымі ведамствамі была агучана раснастаяная статыстыка па тэме. Мяне зачепілі дзве лічбы. З пачатку года ў дачыненні да пажылых людзей было здзейснена 130 ашуканстваў. З амаль 100 тысяч пажылых беларусаў, якія атрымліваюць сацыяльныя паслугі дома, 80 працэнтаў апошнія аплочваюць. Гэта значыць, што яны не адзінокія, у іх ёсць працаздольныя дзеці. Хачу памыляцца, але пры такім раскладзе першая лічба будзе толькі расці. Асабліва позняй восенню гэта статыстыка нязменна будзе павялічвацца.

Паспрабуйце са мной паспрачацца. Але спачатку спытайце ў саміх сябе, ці званілі вам сёння вашы дзеці або ці званілі вы сёння сваім пажылым бацькам. Апраўданны нахшталь «няма часу» ні пры якіх умовах тут не прымаюцца.

Алена ЛЯЎКОВІЧ.

